

ТЕМА 6

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 6: Судове провадження: загальна характеристика та Підготовче судове провадження

Мета вивчення теми

Розуміння природи

Системне розуміння правової природи судового провадження як центральної стадії кримінального процесу

Процесуальний порядок

Засвоєння порядку здійснення підготовчого судового провадження відповідно до КПК України

Практичні навички

Аналіз процесуальних документів, виявлення помилок та обґрунтування рішень суду

План теми

01

Поняття та завдання судового провадження

02

Межі судового розгляду та принципи судової стадії

03

Підготовче судове провадження: сутність і значення

04

Процесуальні рішення суду в підготовчому провадженні

05

Наслідки рішень підготовчого судового засідання

1. Місце судового провадження у структурі кримінального процесу

Кримінальне провадження в Україні складається з двох великих частин: досудового провадження та судового провадження. Такий поділ впливає безпосередньо зі структури КПК України.

- Відповідно до п. 24 ч. 1 ст. 3 КПК України, *судове провадження* — це стадія кримінального провадження, що здійснюється судом і включає розгляд та вирішення провадження по суті, а також інші процесуальні дії, пов'язані із судовим контролем та ухваленням судових рішень.

Перехід до судової стадії

Перехід кримінального провадження до судової стадії відбувається після завершення досудового розслідування і направлення прокурором до суду одного з документів, передбачених ст. 283 КПК України:

Обвинувальний акт

Клопотання про примусові заходи медичного характеру

Клопотання про примусові заходи виховного характеру

З моменту надходження цих документів до суду кримінальне провадження переходить у нову процесуальну фазу.

Суд як орган здійснення правосуддя

Відповідно до ст. 124 Конституції України, правосуддя здійснюється виключно судами. Лише суд має повноваження:

- Визнати особу винною
у вчиненні кримінального правопорушення та застосувати покарання
- Виправдати особу
або закрити кримінальне провадження з підстав, передбачених законом

📄 Ст. 17 КПК України — принцип презумпції невинуватості: особа вважається невинуватою, доки її вину не встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Поняття та ознаки судового провадження

Судове провадження — це врегульована кримінальним процесуальним законом діяльність суду та учасників провадження, спрямована на розгляд і вирішення кримінального провадження по суті шляхом безпосереднього дослідження доказів та ухвалення законного, обґрунтованого і справедливого судового рішення.

1

Здійснюється судом

2

Чітка процесуальна форма

3

Вирішення кримінально-правового конфлікту

4

Завершується судовим рішенням

Основні завдання судового провадження

Завдання судового провадження випливають із ст. 2 КПК України і конкретизуються у чотирьох ключових напрямках:

Перевірка обвинувачення

Суд перевіряє обґрунтованість обвинувачення та його підтвердження належними й допустимими доказами

Змагальність сторін

Рівні процесуальні права сторони обвинувачення і захисту; суд — неупереджений арбітр (ст. 22 КПК)

Захист прав учасників

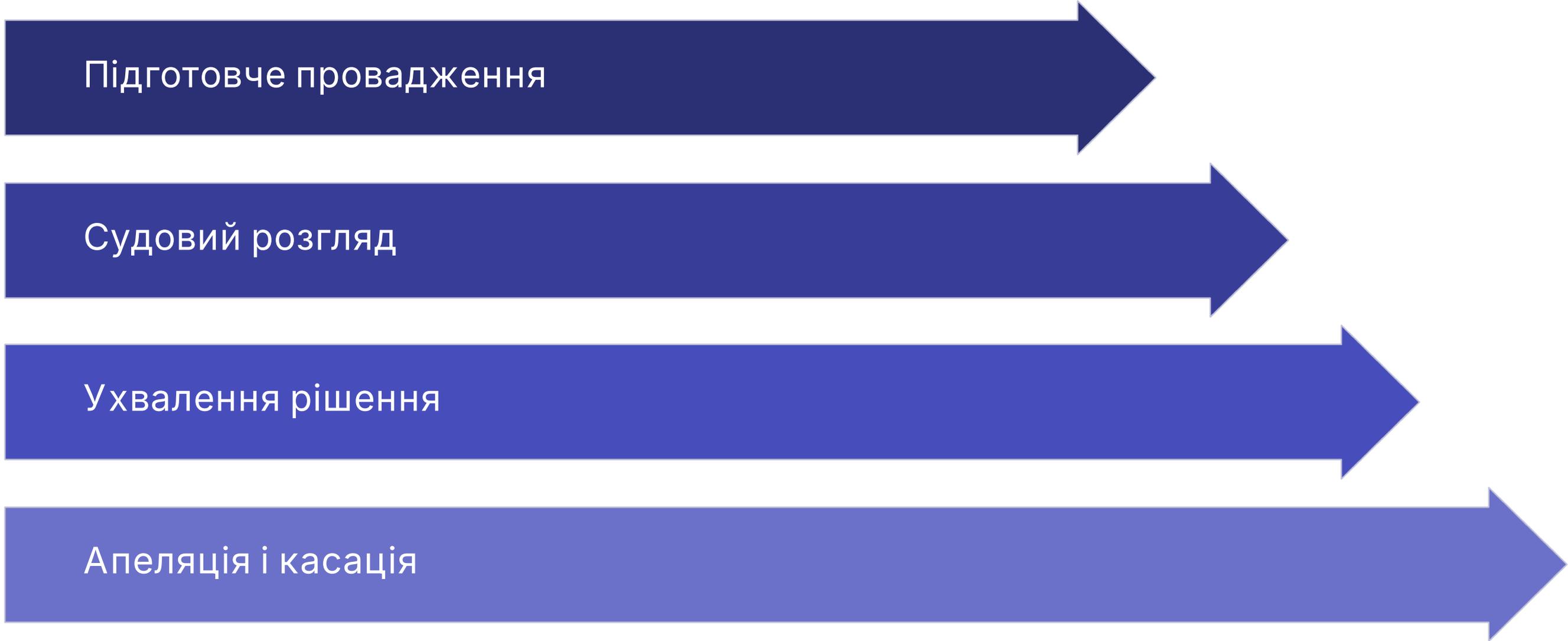
Право на захист, справедливий суд, рівність сторін — відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини

Судове рішення

Обвинувальний або виправдувальний вирок, ухвала про закриття провадження

Структура судового провадження

Підготовче провадження

Судовий розгляд

Ухвалення рішення

Апеляція і касація

Особливе значення має перший етап — підготовче судове провадження, яке є своєрідним процесуальним фільтром, що дозволяє усунути порушення, допущені під час досудового розслідування.

Значення судового провадження

Судове провадження є центральною стадією кримінального процесу, оскільки саме тут:

Реалізується конституційна функція правосуддя

Відбувається остаточна оцінка доказів

Вирішується питання про винуватість особи

- ❑ Верховний Суд підкреслює: суд не може обмежуватися формальною перевіркою матеріалів, а повинен здійснювати повний і безпосередній розгляд доказів, що забезпечує справедливість судового рішення.

2. Межі судового розгляду

Відповідно до ст. 337 КПК України, судовий розгляд здійснюється лише стосовно особи, якій пред'явлено обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення, викладеного в обвинувальному акті.

Суд не може

- Розглядати питання про винуватість осіб, які не є обвинуваченими
- Досліджувати обставини поза змістом обвинувачення
- Змінювати фактичні межі обвинувачення без встановленої процедури

Обвинувальний акт (ст. 291 КПК)

- Час, місце та спосіб вчинення правопорушення
- Форма вини, мотив і мета
- Правова кваліфікація діяння

Заборона виходу за межі обвинувачення та зміна обвинувачення

Заборона виходу за межі

Суд не може визнати особу винною у діянні, не зазначеному в обвинувальному акті. Касаційний кримінальний суд неодноразово підкреслював: засудження за обставинами поза обвинувальним актом є істотним порушенням КПК.

Зміна обвинувачення (ст. 338 КПК)

Прокурор має право змінити обвинувачення під час розгляду.

Процедура:

1. Прокурор оголошує нове обвинувачення
2. Суд надає стороні захисту час для підготовки
3. Розгляд продовжується з урахуванням змін

Принципи судової стадії кримінального провадження

На судовій стадії у найбільш повному обсязі реалізуються основні принципи кримінального процесуального права.

Змагальність сторін

Безпосередність дослідження доказів

Усність судового розгляду

Гласність судового розгляду

Забезпечення права на захист

Зміст ключових принципів судової стадії

Змагальність (ст. 22 КПК)

Рівні права сторін щодо подання доказів, заявлення клопотань, участі у дослідженні доказів. Реалізується через допит свідків, дослідження доказів, судові дебати.

Безпосередність (ст. 23 КПК)

Суд особисто заслуховує свідків, досліджує речові докази, оглядає документи. Показання, не досліджені у засіданні, не можуть бути покладені в основу рішення.

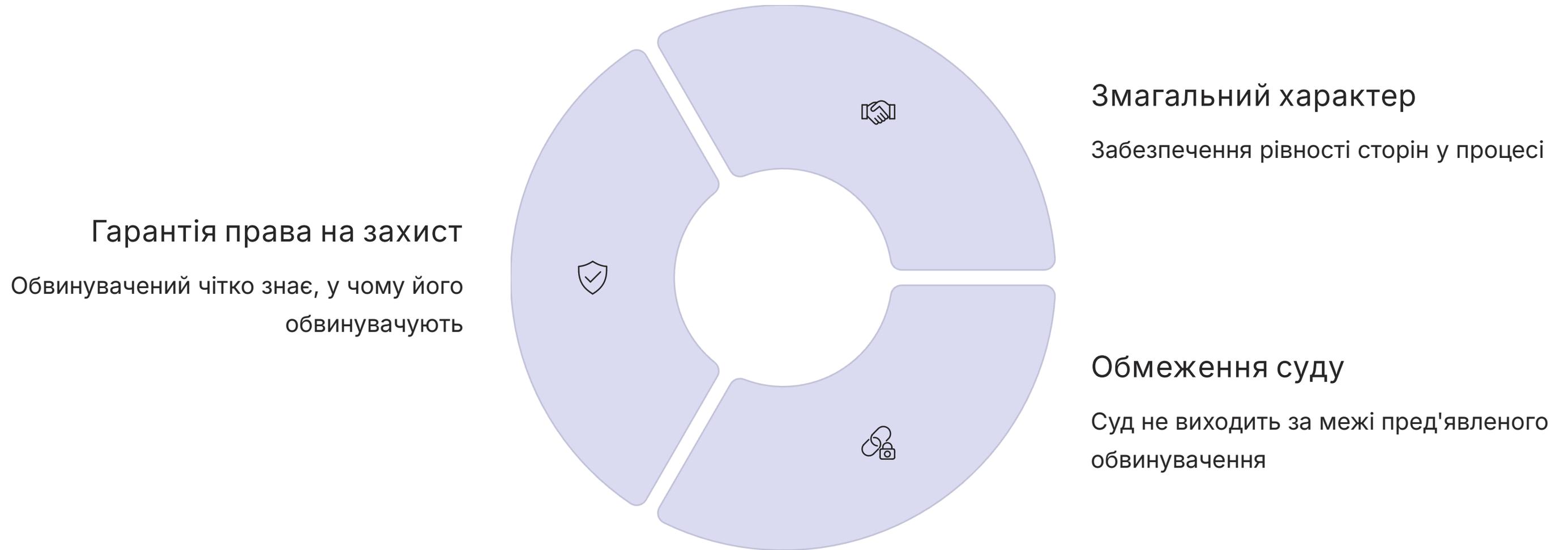
Гласність (ст. 27 КПК)

Судовий розгляд є відкритим; рішення проголошується публічно. Закритий розгляд — лише у випадках, прямо передбачених законом.

Право на захист (ст. 20 КПК)

Обвинувачений має право на адвоката, подання доказів та участь у їх дослідженні. На судовій стадії це право реалізується найбільш повно.

Значення меж судового розгляду

Завдяки чітким межам судовий розгляд стає структурованим процесом, спрямованим на перевірку обґрунтованості обвинувачення, а принципи судової стадії забезпечують справедливість, законність і неупередженість.

Підготовче судове провадження, процесуальні рішення та їх наслідки

Підготовче судове провадження є першим етапом судової стадії та виконує роль процесуального фільтра — перевіряє законність направлення обвинувального акта до суду та вирішує питання про можливість переходу до судового розгляду.

Підготовче судове провадження: сутність і значення

Комплексний аналіз підготовчого судового провадження як обов'язкової стадії кримінального процесу в Україні — від нормативних засад до процесуальних рішень суду.

КПК УКРАЇНИ · ГЛАВА 27 · СТАТТІ 314–317

Нормативне місце підготовчого судового провадження

Правова основа

Глава 27 КПК України, статті 314–317. Входить до структури судового провадження у першій інстанції.

Коли призначається?

Після надходження до суду:

- обвинувального акта
- клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру
- клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності

Суд призначає засідання не пізніше п'яти днів — ч. 1 ст. 314 КПК України.

📄 Підготовче судове провадження є обов'язковою, а не факультативною стадією судового провадження у першій інстанції.

Поняття підготовчого судового провадження

Самостійна стадія судового провадження в першій інстанції, в межах якої суд перевіряє наявність правових і процесуальних передумов для судового розгляду, усуває первинні процесуальні перешкоди та приймає одне з рішень, передбачених ч. 3 ст. 314 КПК України.

На цій стадії суд не вирішує питання винуватості та не проводить повноцінного дослідження доказів. Його завдання — встановити, чи немає процесуальних перепон для початку судового розгляду, чи належно оформлено матеріали, чи правильно визначено підсудність.

Процесуальна природа стадії

Контрольна стадія

Суд перевіряє відповідність обвинувального акта вимогам ст. 291 КПК, дотримання правил підсудності, наявність підстав для закриття провадження та правильність поданої угоди.

Процесуальний фільтр

ККС ВС прямо наголосив: підготовче провадження є процесуальним фільтром між досудовим провадженням і судовим розглядом. Суд ретельно перевіряє підстави, що унеможливають подальший розгляд.

Організаційна стадія

Якщо перешкод немає, суд (ст. 315 КПК) визначає дату, місце, режим засідання, склад учасників, розглядає клопотання про виклик осіб і витребування документів.

Завдання підготовчого судового провадження

1

Перевірка процесуальних передумов

Наявність належного документа, його відповідність КПК, належна підсудність, відсутність підстав для закриття провадження.

2

Усунення перешкод

Повернення дефектного обвинувального акта прокурору або направлення матеріалів до належного суду.

3

Вирішення невідкладних питань

Затвердження угоди, закриття провадження, доручення органу пробації скласти досудову доповідь, вирішення клопотань щодо заходів забезпечення.

4

Процесуальна організація

«Логістика правосуддя»: упорядкування складу учасників, порядку слухання, питань викликів і режиму засідання.

Строки та учасники підготовчого засідання

Строк призначення

Не пізніше 5 днів з дня надходження обвинувального акта або іншого передбаченого документа. Це імперативний строк, що забезпечує оперативність переходу до судової стадії (ч. 1 ст. 314 КПК).

Учасники засідання (ч. 2 ст. 314 КПК)

- Обвинувачений (крім випадків спеціального досудового розслідування)
- Прокурор
- Захисник
- Потерпілий, його представник та законний представник
- Цивільний позивач, відповідач та їх представники
- Представник юридичної особи

Стадія вже має виразно змагальний характер, хоча ще не є судовим розглядом по суті.

Межі діяльності суду в підготовчому провадженні

Суд МОЖЕ

- Перевіряти юридичні й процесуальні передумови розгляду
- Перевіряти документи для з'ясування підстав закриття провадження
- Оцінювати відповідність обвинувального акта вимогам КПК

Суд НЕ МОЖЕ

- Перетворювати засідання на розгляд справи по суті
- Оцінювати рішення слідчого, прокурора чи слідчого судді як при розгляді по суті
- Досліджувати докази в обсязі, передбаченому для судового розгляду

📄 Огляд практики ККС ВС за 2024 рік: підготовче засідання — не «чернетка вироку» і не репетиція оцінки доказів.

Обвинувальний акт у підготовчому провадженні

Обов'язкові елементи (ст. 291 КПК)

- Реєстраційний номер провадження
- Анкетні дані обвинуваченого і потерпілого
- Виклад фактичних обставин кримінального правопорушення
- Правова кваліфікація з посиланням на норму КК України
- Формулювання обвинувачення

Навіщо перевіряти?

Суд перевіряє не *істинність* обвинувачення, а процесуальну придатність документа. Повернення дефектного акта — не формалізм, а гарантія права обвинуваченого знати, у чому його обвинувачують, і забезпечення належних меж майбутнього розгляду.

Відкриття матеріалів та досудова доповідь

Відкриття матеріалів (ст. 290 КПК)

Ч. 12 ст. 290 КПК: якщо сторона не здійснила відкриття матеріалів, суд не має права допустити відомості з них як докази. Саме у підготовчому провадженні сторона захисту найчастіше вперше порушує питання про порушення, пов'язані з відкриттям матеріалів.

Досудова доповідь (ст. 314-1 КПК)

Складається органом пробації за ухвалою суду. Призначена для індивідуалізації покарання. Складається щодо осіб, обвинувачених у нетяжкому або тяжкому злочині (санкція до 5 років), та щодо неповнолітніх 14–18 років незалежно від тяжкості. Не може використовуватися як доказ винуватості.

Заходи забезпечення та право на колегіальний розгляд

Заходи забезпечення (ч. 3 ст. 315 КПК)

Суд за клопотанням учасників має право обрати, змінити, продовжити чи скасувати заходи забезпечення, у тому числі запобіжний захід. Питання особистої свободи не можуть залишатися невирішеними після передачі справи до суду.

Право на колегіальний розгляд (ч. 4 ст. 315 КПК)

Суд зобов'язаний роз'яснити обвинуваченому у злочині з покаранням понад 10 років позбавлення волі право заявити клопотання про колегіальний розгляд (3 судді).

Огляд ККС ВС (січень 2026 р.): нероз'яснення цього права призвело до скасування рішень як ухвалених незаконним складом суду.

❏ Один нероз'яснений рядок — і весь подальший розгляд може виявитися юридично дефектним.

Закінчення підготовчого провадження та його значення

Завершення стадії (ст. 316 КПК)

Суд постановляє ухвалу про призначення судового розгляду. Розгляд призначається **не пізніше 10 днів** після постановлення ухвали. З цього моменту провадження переходить до стадії судового розгляду по суті.

Багатовимірне значення стадії

- Гарантійне — захист від процесуально дефектного провадження
- Організаційне — структурування майбутнього розгляду
- Фільтраційне — пропуск або зупинення руху справи
- Правозахисне — усунення порушень права на захист, законний суд, доступ до матеріалів

Процесуальні рішення суду в підготовчому провадженні

Підготовче судове провадження завершується ухваленням одного з п'яти процесуальних рішень, передбачених ч. 3 ст. 314 КПК України. Перелік є вичерпним — суд не може прийняти жодне інше рішення, не передбачене законом.

Визначити
дату суду

Закрити
провадження

Схвалити угоду

Передати до
компетентног
о суду

Повернути
обвинувальни
й

Затвердження угоди

Два види угод (глава 35 КПК)

- Угода про примирення між потерпілим і обвинуваченим
- Угода про визнання винуватості між прокурором і обвинуваченим

Що перевіряє суд? (ст. 474 КПК)

- Добровільність укладення угоди
- Усвідомлення сторонами правових наслідків
- Розуміння обвинуваченим змісту обвинувачення та характеру покарання
- Відсутність примусу

При дотриманні всіх вимог суд затверджує угоду і ухвалює вирок. При порушеннях — відмовляє, провадження продовжується у загальному порядку.

Закриття кримінального провадження

Підстави для закриття провадження визначені у ст. 284 КПК України. Це рішення має остаточний характер — фактично припиняє кримінальне переслідування особи.

Відсутність події

Кримінальне правопорушення не мало місця взагалі.

Відсутність складу

Діяння не містить ознак кримінального правопорушення.

Декриміналізація

Набрання чинності законом, який скасовує кримінальну відповідальність.

Інші підстави

Смерть обвинуваченого, закінчення строків давності тощо.

- ❑ Практика ВС: суд може закрити провадження на цій стадії лише за очевидних та безумовних підстав, що не потребують додаткового дослідження доказів.

Повернення обвинувального акта прокурору

Підстава

Невідповідність обвинувального акта вимогам ст. 291 КПК України. Типові недоліки:

- Відсутність або нечіткість формулювання обвинувачення
- Нечіткий виклад фактичних обставин
- Відсутність правової кваліфікації
- Відсутність необхідних додатків

Позиція Верховного Суду

Повернення акта не повинно використовуватися як спосіб усунення будь-яких недоліків досудового розслідування. Акт повертається лише тоді, коли його дефекти унеможливають судовий розгляд — тобто коли зміст не дозволяє зрозуміти, у чому полягає обвинувачення.

Направлення за підсудністю та призначення судового розгляду

→ Направлення за підсудністю

Якщо провадження надійшло з порушенням правил територіальної або предметної підсудності (глава 3 КПК, ст. 32–34), суд направляє матеріали до належного суду. Провадження не припиняється — лише змінюється суд.

→ Призначення судового розгляду (ст. 316 КПК)

Найбільш типовий результат. Якщо акт відповідає КПК, підстав для закриття немає, підсудність дотримана — суд постановляє ухвалу. Визначаються дата, час, місце та склад учасників. Розгляд — **не пізніше 10 днів**.

Значення процесуальних рішень підготовчого провадження

Законність переходу

Забезпечують законність переходу до стадії судового розгляду, виключаючи процесуально дефектні провадження.

Усунення порушень

Дозволяють виправити процесуальні порушення, допущені на стадії досудового розслідування, до початку розгляду по суті.

Ефективність розгляду

Завчасне вирішення організаційних та процесуальних питань забезпечує ефективність і впорядкованість судового розгляду.

Узагальнюючі висновки

Підготовче судове провадження треба сприймати не як «технічну передмову» до справжнього процесу, а як ключовий механізм забезпечення законності всього подальшого судового розгляду.

1 Самостійна обов'язкова стадія

Починається після надходження обвинувального акта, спрямована на перевірку юридичних та процесуальних передумов розгляду.

2 Суд не встановлює винуватість

Вирішується лише питання: чи може провадження перейти до розгляду по суті, чи є підстави для іншого рішення за ч. 3 ст. 314 КПК.

3 Рішення визначають рух провадження

Або провадження завершується, або повертається на попередній етап, або переходить до судового розгляду по суті.

Структура підготовчого провадження: від надходження акта до розгляду

Підготовче провадження — це чітко структурований процесуальний механізм із визначеними строками та вичерпним переліком можливих рішень. Якщо на кожному етапі все зроблено правильно, судове провадження рухається далі по рейках. Якщо ні — з рейок сходять не лише документ, а інколи й увесь процес.

Ключові норми для запам'ятовування

1

Ст. 314 КПК

Призначення засідання (5 днів), склад учасників, перелік рішень суду.

2

Ст. 315 КПК

Організація розгляду, заходи забезпечення, право на колегіальний розгляд.

3

Ст. 316 КПК

Призначення судового розгляду не пізніше 10 днів після ухвали.

4

Ст. 314-1 КПК

Досудова доповідь органу пробації: підстави, категорії справ, заборона використання як доказу.

Наслідки рішень підготовчого судового засідання

Рішення, ухвалені під час підготовчого судового провадження, мають різну юридичну природу і визначають подальший напрямок кримінального процесу.

Загальна характеристика правових наслідків

Рішення підготовчого судового провадження умовно поділяються на три групи залежно від їх процесуального впливу:

Припинення провадження

Рішення, що повністю зупиняють кримінальне переслідування особи.

Зміна процесуального руху

Рішення, що змінюють подальший хід розгляду справи.

Відкриття судового розгляду

Рішення, що переводять справу до стадії судового розгляду по суті.

Таке розмежування дозволяє зрозуміти роль підготовчого засідання як механізму, що визначає напрямок кримінального процесу.

Наслідки затвердження угоди

Якщо суд у підготовчому засіданні затверджує угоду, кримінальне провадження фактично завершується. Відповідно до ст. 475 КПК України, суд постановляє вирок, яким визнає особу винною та призначає погоджене покарання.

Юридична сила вироку

Має ті самі наслідки, що й вирок після повного судового розгляду.

Обмежене оскарження

Сторони обмежені у праві оскарження; перегляд можливий лише з підстав, передбачених законом.

Швидке завершення

Затвердження угоди — один із найшвидших способів завершення кримінального провадження.

Наслідки закриття кримінального провадження

Підстави закриття

Суд може закрити провадження за підставами, передбаченими ст. 284 КПК України, постановивши відповідну ухвалу.

- Припинення кримінального переслідування
- Відсутність подальшого судового розгляду
- Припинення процесуальних обов'язків обвинуваченого

Реабілітуючі підстави

Якщо провадження закривається через відсутність події або складу злочину, особа має право на відшкодування шкоди від незаконних дій органів досудового розслідування.

Нереабілітуючі підстави

Якщо підставою є, наприклад, закінчення строків давності, право на відшкодування не виникає.

Наслідки повернення обвинувального акта прокурору

При поверненні обвинувального акта кримінальне провадження не припиняється — воно повертається на попередній процесуальний етап.

→ Що відбувається

Прокурор зобов'язаний усунути недоліки акта та може повторно направити його до суду.

→ Що не відбувається

Повідомлення про підозру не скасовується, кримінальне переслідування не припиняється.

→ Позиція Верховного Суду

Повернення акта застосовується лише коли недоліки унеможливають судовий розгляд, а не для виправлення будь-яких помилок досудового розслідування.

Наслідки направлення провадження за підсудністю

Якщо суд встановлює порушення правил підсудності, він постановляє ухвалу про направлення справи до належного суду.

Наслідки рішення:

- Передача матеріалів до іншого суду
- Розгляд судом, визначеним за правилами підсудності
- Кримінальне провадження не припиняється
- Процесуальні строки продовжують діяти

Принцип законного суду

Направлення за підсудністю забезпечує дотримання права на справедливий суд — одного з фундаментальних елементів правосуддя.

Наслідки призначення судового розгляду

Найбільш поширений результат підготовчого засідання — ухвала про призначення судового розгляду. Відповідно до ст. 316 КПК України, розгляд призначається не пізніше десяти днів після постановлення ухвали.

Дата та місце

Визначаються дата, час і місце судового засідання.

Виклик учасників

Усі учасники кримінального провадження отримують виклики.

Початок розгляду

Розпочинається стадія дослідження доказів і вирішення питання винуватості.

Значення рішень для подальшого провадження

Рішення підготовчого засідання мають стратегічне значення для всього кримінального процесу та виконують три ключові функції:

Процесуальна функція

Визначають подальший рух кримінального провадження та його процесуальний напрямок.

Гарантійна функція

Забезпечують дотримання прав усіх учасників процесу на кожному етапі.

Організаційна функція

Створюють передумови для ефективного судового розгляду, усуваючи порушення завчасно.

Узагальнюючі висновки

Підготовче судове засідання завершується ухваленням одного з процесуальних рішень, передбачених кримінальним процесуальним законом. Кожне рішення визначає подальший розвиток провадження.

Забезпечення законності

Система рішень підготовчого провадження спрямована на гарантування законності судового розгляду.

Захист прав учасників

Рішення захищають права і свободи всіх учасників кримінального провадження.

- ❏ Підготовче судове провадження виступає важливим елементом судового контролю за законністю кримінального процесу, дозволяючи усунути процесуальні порушення ще до початку судового розгляду.

Результати вивчення теми

Розуміти поняття, структуру та завдання
судового провадження

у кримінальному процесі України

Орієнтуватися у правовій природі
підготовчого судового провадження

та його значенні для забезпечення законності

Знати межі судового розгляду та основні
принципи судової стадії

Знати види процесуальних рішень суду
що приймаються у підготовчому судовому засіданні, та їх
правові наслідки

Ключові норми КПК України до теми

Ст. 3 КПК	Визначення судового провадження (п. 24 ч. 1)
Ст. 17 КПК	Принцип презумпції невинуватості
Ст. 20 КПК	Забезпечення права на захист
Ст. 22 КПК	Принцип змагальності сторін
Ст. 23 КПК	Безпосередність дослідження доказів
Ст. 27 КПК	Гласність судового розгляду
Ст. 283 КПК	Документи для направлення провадження до суду
Ст. 291 КПК	Зміст обвинувального акта
Ст. 314 КПК	Повернення обвинувального акта прокурору
Ст. 337–338 КПК	Межі судового розгляду та зміна обвинувачення

Практичне значення теми

Опрацювання теми формує у студентів практичні навички, необхідні для майбутньої юридичної діяльності:

Аналіз документів

Вміння аналізувати процесуальні документи кримінального провадження

Виявлення помилок

Визначення процесуальних помилок у матеріалах кримінального провадження

Обґрунтування рішень

Обґрунтування можливих процесуальних рішень суду на стадії підготовчого провадження

Висновки до теми 6

1

Центральна стадія

Судове провадження — ключова стадія кримінального процесу, де здійснюється правосуддя та ухвалюється остаточне рішення

2

Процесуальні межі

Межі судового розгляду визначаються обвинувальним актом і гарантують право на захист та змагальність

3

П'ять принципів

Змагальність, безпосередність, усність, гласність і право на захист забезпечують справедливість судового розгляду

4

Підготовче провадження

Є процесуальним фільтром, що перевіряє законність переходу до судового розгляду